

do sada. Sama provincija nastala je 1514. godine dijeljenjem Vikarije Bosne na Bosnu Hrvatsku i Bosnu Srebrenu. Obje ove vikarije 1517. godine, dijeljenjem Franjevačkog reda, postale su zasebne provincije. Razlog nastanka tih provincija bila su osmanska osvajanja u jugoistočnoj Europi koja su bila glavni povod dijeljenja Bosanske vikarije. Radi lakšeg upravljanja i uslijed promijenjenih političko-društvenih okolnosti nastalih nadiranjem Osmanlija samostani koji su se našli u sastavu Osmanskoga Carstva organizirani su u Bosnu Srebrenu, dok su oni na slobodnom kršćanskom teritoriju organizirani u zasebnu pokrajinu Bosnu Hrvatsku. Tijekom 17. i 18. stoljeća uslijed osmanskih prodora nestali su mnogi samostani, osim Senja i Trsata, te se novi samostani Bosne Hrvatske osnivaju zapadnije, uglavnom na području Hrvatskoga zagorja i u slovenskim zemljama. Poradi tih okolnosti provincija će više puta mijenjati naziv da bi se konačno ustalio naziv Hrvatsko-kranjska provincija sv. Križa, pod kojim će egzistirati do 1900. godine. S obzirom na činjenicu da su se u njezinu sastavu nalazili slovenski i hrvatski samostani, povijest te provincije zajednička je i Hrvatima i Slovencima. Kao što je već rečeno, ovo je prvo izdanje knjižice na hrvatskom jeziku. Knjižica je u prvom redu vrijedan historiografski izvor za proučavanje franjevačke povijesti 16. i početka 17. stoljeća, ali i za povijest Crkve u Hrvata u vrijeme katoličke obnove.

U uvodu djela *Povijest Bosne Hrvatske* Glavinić piše o dolasku franjevaca u Hrvatsku. Ovdje je vrlo zanimljivo pročitati njegove teorije o porijeklu Slavena, imenu Slaveni, povlastici koji je Aleksandar Veliki dao Slavenima, kao i o Kraljevstvu Bosne. Nakon toga piše o franjevcima u srednjovjekovnoj Bosni do dolaska Osmanlija i dijeljenja Vikarije Bosne 1514. godine. Potom navodi negdašnje i sadašnje (misli se na samostane iz Glavinićeva vremena) samostane Bosne Srebrene, kao i kustodije na koje je bila podijeljena. Na kraju slijedi tekst o provincijskim kapitulima nakon 1514. godine. Pogovor za *Povijest Trsata* napisao je Eduard Hercigonja, dok je pogovor za *Povijest Bosne Hrvatske* napisao fra Emanuel Hoško.

Oba ova djela vrijedni su historiografski izvori hrvatskoga ranog baroka, odnosno za djela koja utiru put modernoj hrvatskoj povijesnoj znanosti. Iako su sama daleko od suvremenih standarda pisanja povijesnih radova, ona su svakako odraz vremena u kojem su nastala. Bez obzira na to, podatci koji se nalaze u njima nezaobilazni su u prvom redu za proučavanje franjevačke prošlosti u hrvatskim zemljama, kao i za proučavanje povijesti Crkve u Hrvata, gdje su franjevci od svoga dolaska u 13. stoljeću imali važnu pastoralnu, prosvjetnu i kulturnu ulogu.

Daniel Patafta

Krešimir ČVRLJAK, **Miscellanea franciscana croatica (zbornik o hrvatskim franjevcima)**, vlastita naklada, Zagreb, 2013., 581 str.

Kulturni povjesničar Krešimir Čvrljak već više od četiri desetljeća sustavno, pomno i uz interdisciplinarni pristup objavljuje znanstvene studije, rasprave, oglede i monografije s područja filozofije (renesansa), ali i s područja putopisne književnosti, hrvatske crkvene

kulturne povijesti i hrvatsko-europskoga renesansnog interlatiniteta. Knjiga koja se ovdje predstavlja zbirka je opsežnih studija (prošireno izdanje radova objavljenih kao rezultat znanstvenih skupova *Tihi pregaoci*) o odabranim hrvatskim franjevcima, zaslužnicima za hrvatsku (ali i europsku) kulturu od 17. stoljeća do suvremena doba.

Monografija započinje »Proslovom« (VII–XVIII) u kojemu autor iznosi razloge, opravdanost uvrštavanja i obrade hrvatskih franjevaca čiji su životopisi, djela, zasluge na poljima filozofije, književnosti i kulture općenito, posebno obrađeni u ovoj knjizi.

Prvi izabranik iz tih, kako ih autor naziva – »hrvatskih redovničkih oaza« – jest Istranin Pavao Pelizzer Rovinjanin (1600. – 1691.), prosvijećeni franjevački »sečentist«. U tekstu koji je naslovljen »Pavao Pelizzer Rovinjanin (1600. – 1691.): Život i djelo« (1–34) autor u prvome dijelu kritički obrađuje dosadašnja historiografska saznanja o Pelizzeru (Petar Stanković, Pietro Kandler, Stipan Zlatović i Benvenuto Rode), a poglavit interes upravljen je na Pelizzarijev put u Bosnu 1640. godine i opis tijeke putovanja u djelu *Uspomenica*, koji predstavlja vrijedan izvor za proučavanje onodobnih prilika na području Dalmacije i Bosne.

Poglavlje »Post u djelu *Vrata nebeska i xivot vicchni* (1677.) fra Ivana Ančića Dumljani-na: „Uztegnutye poxude od yizbina ... uzsegnutye poxude i razborstvo ù svemu“« (35–66) bavi se također hrvatskim fratrom 17. stoljeća – nabožnim piscem Ivanom Ančićem (1624. – 1685.). Riječ je o Ančićevu djelu pedagoškoga i didaktičkog obilježja unutar kojega autor rada raščlanjuje piščevo poimanje posta u retrospekciji antičke, patrističke, medievalne i renesansne tradicije.

U fokusu sljedeće studije je »Fra Luka Vladimirović pred sudištem Alberta Fortisa, Ivana Lovrića i povijesti 1774. – 2006.« (67–123). Autor prve hrvatske ljekaruše (*Likarie priprostitute*), zaostroški franjevac zavičajem iz Donjega Poneretavlja, Vladimirović je svojim djelom i stavovima, iskazanim kroz osobne susrete ili pisanu riječ, doživio žestoke kritike mletačkoga prirodoslovca i putopisca Alberta Fortisa, ali i dalmatinskoga intelektualca, padovanskoga studenta Ivana Lovrića. U tekstu se razmatraju okolnosti tijekom kojih su Fortis i Lovrić upoznali Vladimirovića osobno ili njegovo djelo te ukazuje na kontekst i razloge tako žestokih napada na prvu hrvatsku ljekarušu i njezina autora. Uzimajući u obzir Fortisov enciklopedizam, Lovrićevo medicinsko znanje i literarnost, kao i mišljenje kasnijih proučavatelja te problematike, Čvrljak razložno iznosi svoje argumente prema kojima je intenzitet napada na Vladimirovića ipak bio preoštar i neutemeljen.

»Što i kako se pisalo o fra Mati Zoričiću Pakovčaninu od god. 1763. do 2012.?« tema je sljedeće studije (125–215). Zoričić je autor nabožnoga djela *Osmina dilovanja duhovnoga* (1765.), ali i jedne od prvih hrvatskih aritmetika (1766.) te Čvrljak u opsežnome radu kritički promišlja dosadašnje historiografske osvrte na taj opus. U posebnome odjeljku teksta autor se posebno obazire na »duhovne zarone« fra Mate Zoričića u njegovu djelu *Osmina dilovanja duhovnoga*. Slijedi tema »Fra Petar Krstitelj Bačić (1847. – 1931.) pod teretom vlastitoga neopreza i tuđe krivnje« (217–308). Poticaj za obradu te problematike Čvrljak je pronašao u zapaženom putopisu (u sklopu bogate europske putopisne književnosti) francuskoga svećenika i erudita Jean-Pierrea Baurona (*Les rives illyriennes*), sadržaj kojeg je doveo do polemike između fra Bačića i Ivana Vuletina (1862. – 1892.).

Prinos povijesti hrvatske numizmatike sadržan je u radu »Fra Lujo Marun i prof. dr. Milan Rešetar u razmijenjenoj korespondenciji 1905. – 1916.« (309–340). Kroz dopisiva-

nje istaknutog europskog znanstvenika Milana Rešetara s fra Lujom Marunom jedinstveno se iskazuje i zrcali obrazac uspješne i plodonosne suradnje na području numizmatike. Rešetarova je korespondencija danas pohranjena u Arhivu Odsjeka za povijest hrvatske književnosti u Zagrebu, a od 407 Rešetarovih korespondenata jedan od njih bio je i Luko Marun, pregalac na polju arheoloških istraživanja. Razmatra se kako je do toga dopisivanja uopće došlo, utvrđuje se način suradnje Rešetara i Maruna u prikupljanju starog novca te bilježi još cijeli niz drugih osoba koje su spomenute u kontekstu te prijepiske, a također su ostavile zapažene prinose u kulturi i znanosti.

Radovi i napisi istaknutoga arheologa Stjepana Gunjače o fra Luji Maruni (između 1934. i 1974.) tema su rada pod naslovom »Nosivi biljezi Marunove arheologije u optici Stjepana Gunjače« (341–376). Gunjača je, kako iz njegovih tekstova zaključuje Čvrljak, Marunove zasluge uspješno odvajao od nekih njegovih nestručnih poteza (amaterski pristup arheološkim iskapanjima), držeći da je »Marun svojim otkrićima pružio golemu podlogu za osnovu i razvoj cijele jedne naučne grane« (375). U osmoj cjelini, naslovljenoj »Fra Hadrijan Borak: veleprinosnik znanstvenom ugledu hrvatskih kapucina u skotističkom svijetu« (377–472) u središtu istraživačke pozornosti autora je hrvatski kapucin Hadrijan Borak (1915. – 1993.), zavičajem s varaždinskoga područja, profesor na trima rimskim sveučilištima, suosnivač Međunarodnog skotističkog društva i neprijeporan svjetski priznati stručnjak za filozofska razmišljanja Dunsca Scota.

Posebni dodatak knjizi čini poglavlje »Je li Franjo Asiški provovjesnik humanizma i renesanse?« (473–500). Autor argumentima koje razložno predstavlja iznosi mišljenje da je sv. Franjo Asiški anticipirao obrise humanizma i renesanse te svojim životnim primjerom u velikoj mjeri utjecao na europsku filozofiju i literaturu 15. i 16. stoljeća.

Na kraju knjige nalazi se, podijeljen prema pojedinim poglavljima, opsežan i znanstvenicima izrazito uporabljiv pregled korištene literature (501–544), kazalo osobnih imena (545–566), kazalo zemljopisnih nazivaka (567–576) i sadržaj (577–581).

Opsežna monografija Krešimira Čvrljka zasnovana je na dopuni prethodno načinjenih i objavljenih studija. Ovdje prezentirani radovi odaju autorovu interdisciplinarnost, svestranost u promišljanju hrvatske i europske filozofske, teološke i uopće kulturne baštine. Stoga vjerujemo da će ovo djelo zasigurno imati uspješnu recepciju u široj hrvatskoj znanstvenoj javnosti.

Lovorka Čoralić

Povijest Češke. Od seobe Slavena do suvremenog doba, Milan ŠARAC (ur.), Sandorf, Zagreb, 2014., 716 str.

U svibnju 2014. godine u izdanju Izdavačke kuće Sandorf izašla je iz tiska knjiga *Povijest Češke. Od seobe Slavena do suvremenog doba*. Ovo je prva sveobuhvatna povijest Češke na hrvatskom jeziku, koja prati povijest te srednjoeuropske zemlje od vremena seobe Slavena, odnosno doseljavanja zapadnih Slavena na područje današnje Češke, do suvremenog doba, tj. do 1993. godine. Knjiga je djelo skupine autora, iako njihova imena